

Jonče Šapkarev*

KATALOG FAUNE PIJAVICA CRNE GORE

UN APERÇU SUR LA FAUNE DES HIRUDINÉES DE MONTÉNÉGO

Izvod

Dat je katalog faune Hirudinea (Vermes) svih do sada poznatih vrsta iz Crne Gore. Ovaj katalog sadrži 9 rodova sa ukupno 12 vrsta, odnosno 17 taksona Hirudinea poznatih iz Crne Gore. Fauna pijavica relativno je slabo proučena u Crnoj Gori, i verovatno će još mnoge vrste biti otkrivene na ovom području.

Synopsis

Ce catalogue de la faune des Hirudinea (Vermes) du Monténégro comprend 9 genres avec 12 espèces, ou au total 17 taxons des Hirudinées connues jusqu'à présent dans cette région. Cette faune étant insuffisamment étudiée, on peut, à bon droit, espérer d'y découvrir d'autres espèces.

Uvod

Fauna pijavica Crne Gore, moglo bi se reći, slabo je istražena. Ova konstatacija odnosi se ne toliko na broj vrsta dosada registrovanih u ovom delu Jugoslavije, koliko na nesistematiziran način istraživanja. Sva dosadašnja taksonomska istraživanja (Blanchard, 1905; Mrazek, 1913; Augener, 1936—37; Remy, 1937, 1953. i Sket, 1968) zasnivaju se uglavnom na kolekciji pijavica sa malog broja lokaliteta, od kojih su neka i nedovoljno is-

---

* Jonče Šapkarev, Zoološki institut, Biološki fakultet, Skopje.

tražena, kao što je slučaj sa Skadarskim jezerom. Iz tih razloga, i ovaj pregled faune pijavica Crne Gore mora biti nepotpun. U ovom katalogu, koji daje sadašnju sliku poznavanja ove životinjske grupe Crne Gore, uneti su i autorovi podaci o nalazištima pojedinih vrsta, koji dosada nisu bili objavljeni. Nisu uzeti u obzir taksoni, za koje se smatra da će se sa produbljenim i sistematskim budućim istraživanjima ove faune, verovatno otkriti njihovo postojanje u Crnoj Gori.

U pogledu literature navedena su dela koja se odnose samo na pijavice Crne Gore, kao i taksonomski radovi koji mogu pomoći pri daljem proučavanju faune Hirudinea Crne Gore.

Prema današnjem poznavanju, sastav faune pijavica Crne Gore sadrži jednu potklasu sa tri reda, pet familija, devet rodova i dvanaest vrsta, odnosno sedamnaest taksona. Kao osnova sistematske podele uzet je sistem po Lukinu (1976).

HIRUDINEA Lamarck, 1818

EUHIRUDINEA Lukin, 1956

RHYNCHOBDELLEA Blanchard, 1894

Glossiphoniidae Vaillant, 1890

Glossiphoniidae Autrum, 1936

I. Glossiphonia, Johnson, 1816

1. *Glossiphonia complanata* (Linnaeus, 1758)

syn: *Hirudo complanata* Linnaeus, 1758:650

Clepsine complanata Nusbaum, 1885

Clossopora tuberculata Johnson, 1817:346, sl. 1—10.

Clepsine sexoculata Apáthy, 1888:769—770.

Glossosiphonia complanata Blanchard, 1894:27—30, sl. 2 i 3.

Glossiphonia complanata Sciacchitano, 1935.

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Virpazar, Titograd, Podgorica (Blanchard, 1905), izvor Mrzovići kod Pljevalja (Blanchard, 1905; Sket, 1968), Rijeka Crnojevića (Sket, 1905); Skadarsko jezero (Augener, 1936—37; Sket, 1968), Štavna planina — Komovi 1700 m n.v. (Sket, 1968), Plavsko jezero (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: holarktička vrsta.

Ekologija: na obali ravničarskih reka i skoro u svim tipovima stajaćih voda. Retko se susreće u brzo tekućim vodama. Zadržava se ispod kamenja i vegetacije. Skoro nikad se ne javlja kao gusta populacija. Živi u čistim ili slabo zagađenim vodama.

a) *Glossiphonia complanata complanata* (Linnaeus, 1758)
Registrovana je u Crnoj Gori u svim spomenutim lokalitetima, osim u Plavskom jezeru.

b) *Glossiphonia complanata concolor* (Apáthy, 1888)
Nađena je samo u Plavskom jezeru.

c) *Glossiphonia complanata nebulosa* (Kable, 1964)
Nađena samo u Plavskom jezeru.

2. *Glossiphonia heteroclita* (Linnaeus, 1761)

syn. *Hirudo heteroclita* Linnaeus, 1761:50

Clepsine hyalina Moquin-Tandon, 1827:106—107

Glossiphonia carenae Moquin-Tandon, 1846:358, sl. 1—6

Glossiphonia heteroclita Blanchard, 1894

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Skadarsko jezero kod Biološke stаницe, Mrzovići kod Pljevalja (Blanchard, 1905; Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: holarktička vrsta

Ekologija: živi uglavnom u stajaćim vodama, osobito u eutrofnim jezerima, a ređe dolazi u tekuće vode (uglavnom u donjem toku reka). Najčešće se susreće u vegetaciji i ispod kamenja. Kao i prethodna vrsta, i ova se uglavnom hrani tikivnim solkovima slatkovodnih molusaka.

II. *Hemiclepsis* Vejdovský, 1884

3. *Hemiclepsis marginata* (O. F. Müller, 1774)

syn. *Hirudo marginata* O. F. Müller, 1774:46—47

Hirudo variegata Braun, 1805:61—63, sl. 1—6

Hirudo cephalota Carena, 1820:298—301, sl. 19

Piscicola tessellata Moquin-Tandon, 1827:133—135, sl. 3

Hemiclepsis marginata Blanchard 1894:32—34, sl. 5—6

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Plavsko jezero (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: palearktička i indo-malajska vrsta.

Ekologija: susreće se skoro u svim kopnenim vodama, ali daleko češće i sa većom abundancijom u stajaćim vodama. Ishranjuje se krvlju, uglavnom riba i vodozemaca.

III. *Theromyzon* Philippi, 18674. *Theromyzon tessulatum* (O. F. Müller, 1774)

syn. Hirudo tessulata O. F. Müller, 1774:45—46

Ichtyobdella tessellata Blainville, 1828:558

Clepsine tessulata Fr. Müller, 1844:376

Glossiphonia tessellata Moquin-Tandon, 1846:379—381

Theromyzon tessulatum Autrum, 1936:47—49, sl. 34

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Plavsko jezero (Sket, 1968)

Opšte rasprostranjenje: uglavnom palearktička vrsta.

Ekologija: uglavnom živi u stajaćim vodama, dobro obraslim vegetacijom, gde se zadržavaju alkvatične ptice. Ima sporadično rasprostranjenje. Javlja se kao eunitermna vrsta. Ishranjuje se krvlju ptica i stoga se najčešće može naći na domaćinima.

IV. *Haementeria* de Filippi, 18495. *Haementeria costata* (Fr. Müller, 1846)

syn. Clepsine costata Fr. Müller, 1846:82, sl. 1—2

Glossiphonia catenigera Moquin-Tandon, 1846:373—375, sl. 5—9

Placobdella catenigera Blanchard 1894:35—37, sl. 7—11.

Placobdella catenigera Blanchard 1894:35—37, sl. 7—11.

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Virpazar.

Opšte rasprostranjenje: palearktična vrsta.

Ekologija: susreće se u različitim alkvatičnim ekosistemima i to tamo gde ima kornjača, budući da veliki deo svog života provodi na kornjači. Ishranjuje se krvlju blatnje, kornjače, ali, isto tako, i krvlju ptica, a napada čak i čoveka.

ARHYNCHOBDELLEA Blanchard, 1894

Hirudinidae Whitman, 1886

Hirudininae Blanchard, 1892

V. *Hirudo* Linnaeus, 17586. *Hirudo medicinalis* (Linnaeus, 1758)

syn. Sanguisiga officinalis Savigny, 1822:114

Sanguisuga obscura Moquin-Tandon, 1827:116, sl. 3

Jatrobdella (Hirudo) medicinalis Blainville, 1827:254

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Kropač (Blanchard, 1905), Prošćenska jezera, Plavsko jezero (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: palearktična vrsta.

Ekologija: najčešća je u stajaćim vodama, blatima i jezerima (češća je u eutrofnim). Siše krv sisara, uključujući i čoveka, ali isto tako i amfibija (pre svega žabe).

VI. *Haemopsis* Savigny, 1822

7. *Haemopsis sanguisuga* (Linnaeus, 1758)

syn. *Hirudo sanguisuga* Linnaeus, 1758:649

Hirudo vorax Johnson, 1816:62

Haemopsis nigra Savigny, 1822:116

Aulostoma gulo Moquin-Tandon, 1846:313—317, sl. 1—6

Haemopsis sanguisuga Blanchard, 1894:48—51, sl. 13

loc. typ.

Rasprostranjenje u C. G.: Biogradsko jezero, Bijelo Polje, Ivangrad, Crno jezero i Nikšić (Blanchard, 1905), u blizini Bijelog Polja (Remy, 1953), Plavsko jezero, Žabljak — Crno jezero, Prošćenska jezera (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: palearktička vrsta. U kopnenim vodama Palearktika toliko je široko rasprostranjena da se s pravom može nazvati transpalearktička.

Ekologija: najčešće se susreće u malim stajaćim kopnenim vodama, čak i temporalnim. U vezi s tim može se reći da ona vodi čak amfibijski način života. Izgleda da je prilično indiferentna prema hemijskom sastavu akvatičnih ekosistema. Može se naći (čak u velikom broju jedinki) i u zagađenim vodama. Naseljava uglavnom priobalske zone sa dovoljno hrane. Ona spada u veoma proždrljive predatore, uglavnom guta celu životinju (oligohete, pijavice, larve insekata i dr.). Niže u stanju da siše krv svoje žrtve.

Herpobdellidae Blanchard, 1894

VII. *Herpobdella* Agassiz, 1846

8. *Herpobdella octocolata* (Linnaeus, 1758)

syn.: *Hirudi octocolata* Linnaeus, 1758:649

Hirudo vulgaris O. F. Müller, 1774:40

Nephelel atomaria Moquin-Tandon, 1827:128, sl. 6

Herpobdella atomaria Blanchard, 1894:56—60, sl. 18—22 isto tako 1905)

Herpobdella octocolata, Johansson, 1910:376—377

loc. typ.:

Rasprostranjenje u C. G.: Vimpazar, Skadarsko jezero kod Hidrobiološke staniice (neobjavljeni podaci), Mrzovići-Pljevlja (Blanchard, 1905; Sket, 1968), Podgorica (= Titograd), Pošćensko jezero, Ivica (Blanchard, 1905), Skadarsko jezero, (Augener, 1936—37), Plavsko jezero, Rijeka Crnojevića, Štavna planina (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: široko rasprostranjena u Palearktiku.

Ekologija: naseljava skoro sve kategorije kopnenih voda i u mnogima od njih javlja se kao dominantna vrsta. U jezerskim ekosistemima ona predstavlja suribatnu vrstu, ali izbegava distrofna jezera. Euritermna i eurioksibiontna (lako podnosi čak i nedostatak kiseonika) vrsta. Izgleda, podnosi i šiire kolebanje pH vrednosti. Ishranjuje se manjim beskičmenjacima, kao što su oligohete, larve insekata, sitni rakovi i puževi.

9. *Herpobdella testacea* (Savigny, 1822)

syn.: *Nephele testacea* Savigny, 1822:107

Nephele cinerea Moquin-Tandon, 1826

Herpobdella testacea Johansson, 1910

loc. typ.:

Rasprostranjenje u C. G.: Skadarsko jezero (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: uglavnom evropska vrsta. U literaturnim podacima njeno prisustvo spominje se u severnoj Africi i na Dalekom istoku, ali bi te registracije trebalo egzaktnije proveriti.

Ekologija: uglavnom živi u malim stajaćim vodama, pre svega u blatnjavim staništima sa detritusnim materijalom u raspadanju. Može podneti i veoma male količine rastvorenog kiseonika, kao i niske pH vrednosti. Izbegava toplije vode i moglo bi se reći da je više hladnoljubiva pijavica.

VIII. Dina Blanchard, 1892

10. *Dina lineata* (O. F. Müller, 1774)

syn.: *Hirudo lineata* O. F. Müller, 1774: 39

Nephele quadristriata Grube, 1850:149

Nephele gallica Blanchard, 1892:172, sl. 5

Nephele bistrata Brandes, 1900:450

Dina lineata Johansson, 1914:848—851, sl. 3—4

loc. typ.:

Rasprostranjenje u C. G.: Kotor, Ribnica (kod Titograda), Prokletije (neobjavljeni podaci); Podgorica, Žabljak, Nikšić, Andrijevića, Berane, Ulcinj, Kotor (Blanchard, 1905); Andrijevića, Berane (Remy, 1937); Andrijevića, Berane, Kotor, Ulcinj, Ribnica (Tito-

grad), Ulcinj-Valdanos, Pljevlja, Bogičevica, Riđsko i Malo Riđsko jezero, Gropa, Smaljevo, štavna planina (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: palearktička vrsta

Ekologija: najčešće se susreće u izvorima i potocima, pored obale reka ispod kamenja. Ukoliko se nađe u stajaćim vodama, kao što su jezera, ona je tamo malobrojno zastupljena.

a) *Dina lineata dinarica* (Sket, 1968)

Registrovana je u izvoru Ribnice (Titograd), Ulcinj — Valdanos, Pljevlja.

b) *Dina lineata montana* (Sket, 1968)

Nađena je kod Bogičevice (Prokletije, 1800 m n.v.), Riđsko i Malo Riđsko jezero (Prokletije, 1950 m n.v.), Smaljevo (ispod Visitora), Štavna planina (Komovi, 1700 m n.v.).

11. *Dina absoloni* (Johansson, 1913)

loc. typ.: pećina kod Popovog Polja (južna Hercegovina, Jugoslavija).

Rasprostranjenje u C. G.: voda Radujevina (Njeguši), Andrijevića, Crkvine (Lovćen), izvor Crkvine (Blanchard 1905, Karaman 1935, Mrazek 1913, Remy 1937, 1953, Sket 1968).

Opšte rasprostranjenje: Balkan, a moguće i Kavkaz.

Ekologija: tipičan pećinski stanovnik, ali je isto tako nađen i van pećina u izvorima i potocima u neposrednoj blizini pećina.

IX. *Trocheta* Dutrochet, 1817

12. *Trocheta subviridis* (Dutrochet, 1817)

syn.: *Trochetia subviridis* Dutrochet, 1817:130—131

Nephele gigas Moquin-Tandon, 1827:127, sl. 5.

Geobdella trochetii Blainville, 1828:246

Trocheta cylindrica Oerley, 1886

Nephele grandis Apáthy, 1888:725

loc. typ.:

Rasprostranjenje u C. G.: Kotor (neobjavljeni podatak); Pipoljevac, Mirac, Herceg-Novi (Sket, 1968).

Opšte rasprostranjenje: evropska vrsta.

Ekologija: u izvorima i potocima, a ređe se može naći i zarivena u vlažnom tlu. Predator i ishranjuje se kišnim glistama a, verovatno, i drugim beskičmenjacima.

a) *Trocheta subviridis dalmatina* (Sket, 1968)

Nađena je u izvorima Pipoljevac, Mirac (kod Kotora), Herceg-Novi.

LITERATURA

- Augener, H. (1936—1937): Hirudineen aus jugoslavischen Seen. Festschrift zum 60. Gebur. Embr. Strand, 2, 403—413.
- Blanchard, R. (1905): Hirudineen aus Montenegro. Sitzungsber. Königl. Böhm. Gesellsch. Wissen. Prag, 1—3.
- Karaman, S. (1935): Die Fauna der interirdischer Gewässer Jugoslaviens. Verh. Internat. Ver. Limnol., 7.
- Lukin, E. (1976): Fauna SSSR — Pijavki, Leningrad, 1, 3—484.
- Mrazek, A. (1913): Einige Bemerkungen über *Dina absoloni* Joh. Zool. Anz., 43, 239—240.
- Remy, P. (1937): Sangsues de Yugoslavie. Bull. Soc. Zool. France, Paris, 62, 140—148.
- Remy, P. (1953): Description des Grottes Yugoslaves. Glas. Prir. Muz. Srp. Zem., Beograd, 5—6, 175—233.
- Sket, B. (1968): K poznavanju favne pijavk (Hirudinea) v Jugoslaviji. Razprave, Slov. Akad. Znan. Umet., Ljubljana, 11, 1—52.

UN APERÇU SUR LA FAUNE DES HIRUDINÉES DE MONTÉNÉGRE

par

Jonče ŠAPKAREV

Résumé

La faune des Hirudinées de Monténégro est très insuffisamment étudiée. Cette constatation ne se rapporte pas seulement au nombre des espèces trouvées jusqu'à présent, mais aussi au nombre des localités examinées. Ce catalogue comprend, à part des données publiées par d'autres chercheurs, des constatations propres de l'auteur.

Les espèces trouvées appartiennent à 9 genres:

- *Glossiphonia* Johnson, 1816: *G. complanata* Linn.
  - *G. complanata complanata* Linn.
  - *G. complanata concolor* Apáthy
  - *G. complanata nebulosa* Kable
  - G. heteroclita*
- *Hemiclepsis* Vejdovský, 1884: *H. marginata* O. F. Müller
- *Theromyzon* Philippi, 1867: *T. tessulatum* O. F. Müller
- *Haementeria* de Filippi, 1849: *H. costata* F. Müller
- *Hirudo* Linnaeus, 1758: *H. medicinalis* Linn.
- *Haemopsis* Savigny, 1822: *H. sanguisuga* Linn.
- *Herpobdella* Agassiz, 1846: *H. octoculata* Linn.
  - H. testacea* Sav.
- *Dina* Blanchard, 1892: *Dina lineata* O. F. Müller
  - *D. lineata dinarica* Sket
  - *D. lineata montana* Sket
  - Dina absoloni* Johansson
- *Trocheta* Dutrochet, 1817: *T. subviridis* Dut.
  - *T. subviridis dalmatina* Sket